

L'estructura informativa en llengua de signes catalana (LSC)

Alexandra Navarrete-González
(Barcelona)

Summary: The goal of this research is to describe the syntactic, prosodic, and morpho-phonological markers that are found in Catalan Sign Language (LSC) to express different informational structural notions. Moreover, it offers a first approach to the expression of exhaustivity in LSC through different structures, such as focus particles and cleft constructions.

Keywords: Catalan Sign Language, topic, focus, contrast, focus particles, clefts, exhaustivity ■

Received: 10-12-2019 · Accepted: 28-09-2020

■ 1 Introducció¹

L'estructura informativa és un camp que estudia com els interlocutors organitzen i estructuren el discurs mitjançant estratègies sintàctiques, prosòdiques i morfològiques amb l'objectiu de satisfer les demandes comunicatives del context (Vallduví & Engdahl, 1996). Aquest camp inclou diferents nocions com ara *focus*, *tòpic* i *contrast*, que tenen a veure amb el tipus d'informació que l'interlocutor proporciona segons el context més immediat. Els estudis que envolten aquest camp de la lingüística són nombrosos i sovint estan realitzats des de perspectives diverses que defineixen els conceptes de maneres diferents. Aquest article ofereix una visió general de l'expressió de les nocions de l'estructura informativa en llengua de signes

1 Aquesta contribució ha estat possible gràcies al projecte SIGN-HUB, que ha rebut finançament del programa *Horizon 2020 Research and Innovation Programme* (subvenció n° 693349), al Ministeri espanyol d'Economia i Competitivitat (FFI2015-68594-P), i al govern de la Generalitat de Catalunya (2014 SGR 698). Gràcies també a Delfina Aliaga i Santiago Frigola per tot el temps dedicat en les sessions d'elicitació, i als participants al Corpus de l'LSC de l'Institut d'Estudis Catalans, sense els quals aquesta recerca no hauria estat possible. Per últim, agraeixo a la Sílvia Gabarró-López i als editors els suggeriments de millora.

catalana (LSC) des d'una perspectiva principalment pragmàtica, tenint en compte els aspectes sintàctics, prosòdics i morfofonològics que apareixen com a marcadors d'estructura informativa.

L'apartat 2 presenta una visió dels estudis més rellevants en aquest camp, tant per a les llengües orals (LO) com per a les llengües de signes (LS). L'apartat 3 explica breument la metodologia emprada per a la recopilació de dades. L'apartat 4 explica com s'expressen les diferents nocions d'estructura informativa en LSC (tòpic, focus i contrast). A més, en aquest apartat es posa en evidència la correlació entre marcadors prosòdics de contrast i diferents significats pragmàtics. Els apartats 5 i 6 presenten una primera visió general de l'expressió de l'exhaustivitat en LSC a partir de la descripció de tres tipus de partícules de focus i dos tipus d'oracions clivellades. Per últim, es conclou amb un resum dels continguts més rellevants de l'article.

■ 2 Les nocions de l'estructura informativa

És ben sabut que no hi ha consens a la comunitat científica sobre com definir alguns conceptes dins del camp de l'estructura informativa. En aquest apartat es fa un recorregut a través de les diferents teories sobre aquest camp, que ofereixen visions i definicions lleugerament diferents de les nocions que el conformen. A més, s'exposen estratègies sintàctiques, prosòdiques i morfològiques que fan el paper de marcadors d'estructura informativa tant per a les LO com per a les LS. Per últim, es fa una breu aproximació a algunes teories sobre l'exhaustivitat relacionades amb estructures específiques que s'utilitzen per marcar el focus d'una oració: les partícules de focus i les oracions clivellades.

■ 2.1 L'estructura informativa en les llengües orals

Les diferents nocions que conformen l'estructura informativa han estat definides i classificades de maneres diferents en funció de la perspectiva adoptada a la recerca. La categorització més tradicional, duta a terme des d'una perspectiva principalment sintàctica, supedita la noció de contrast a una característica del focus i del tòpic (Chafe, 1976; Kiss, 1998). Així doncs, des d'aquesta perspectiva les categories de *focus* i *tòpic* són les categories principals que conformen aquest camp i presenten subtipus com ara el *focus contrastiu*, el *focus correctiu* i el *tòpic contrastiu*.

Altres aproximacions a l'estudi de l'estructura informativa assumeixen una perspectiva semantico-pragmàtica i consideren el contrast com una categoria independent que sovint se solapa amb altres nocions com ara el *focus* o el *tòpic* (v. Vallduví & Vilkkuna, 1998; Molnár, 2009). A més, alguns estudis categoritzen el contrast en diferents tipus (Umbach, 2004; Repp, 2016). D'altra banda, altres investigacions realitzades des d'una perspectiva semàntica (Rooth, 1992; Krifka, 2007) fusionen les nocions de *focus* i *contrast* en una de sola, ja que entenen que el focus (o contrast) es dona sempre que s'evoquen alternatives que pertanyen a un mateix conjunt.

A les llengües orals, el focus d'una oració es pot marcar mitjançant la prosòdia, la sintaxi o la morfologia. El català, per exemple, utilitza principalment estratègies sintàctiques per localitzar el focus a la posició final de l'oració on la prosòdia és més prominent (Vallduví & Engdahl, 1996), tal com es pot observar a (1).

- (1) a. L'amo odia el [BRÒQUIL]_F
 b. L'amo l' = [ODIA]_F, el bròquil. (Vallduví, 1990: 296)

L'anglès, en canvi, acostuma a fer servir estratègies prosòdiques per tal de marcar el focus d'una oració, tal com mostra (2).

- (2) a. The boss hates [BROCCOLI]_F.
 'L'amo odia el BRÒQUIL.'
 b. The boss [HATES]_F broccoli.
 'L'amo ODIS el bròquil.' (Vallduví, 1990: 296)

Altres llengües utilitzen estratègies morfològiques per expressar el focus. Per exemple, el Navajo fa servir el morfema 'ga' per marcar el focus d'una oració, tal com s'observa a (3).

- (3) Jàan chidiish yiyíłcho.
 Joan cotxe.q 3SG-PASSAT-estavellar
 'El Joan va estavellar el cotxe.'
 NDA, (Jáan) [Fchidítsoh ga]_F (yiyíłcho).
 no Joan camió f 3SG-PASSAT-estavellar
 'No, el Joan va estavellar el camió.'
 (Vallduví & Engdahl, 1996: 493)

El tòpic fa referència a la part de l'oració que presenta el tema de què es parlarà (Hocket, 1958; Reinhart, 1982; Gundel, 1974), tal com s'exemplifica a (4). Vallduví & Engdahl (1996) defineixen el tòpic com la porció del discurs que serveix d'àncora al discurs previ o al marc mental del receptor. Givón (1983) defineix el tòpic com una mesura que estableix com de prominent és un referent discursiu i que alhora reflecteix l'estatus del referent en relació amb la seva presència o absència en el discurs previ.

(4) John | ran away (Vallduví, 1992: 38)

Tradicionalment s'ha exposat que el tòpic introdueix informació coneguda per part dels interlocutors. No obstant això, també es pot trobar informació nova en posició de topicalització i la informació coneguda no ha de ser sempre un tòpic, sinó que també pot estar focalitzada. A més, igual que passa amb el focus, el tòpic també pot ser contrastiu quan dos elements topicalitzats són contrastats al discurs.

Pel que fa a la noció de contrast, tradicionalment s'ha tractat com una característica del focus i del tòpic (Chafe, 1976; Kiss, 1998). Investigacions dutes a terme des de perspectives semantico-pragmàtiques, però, argumenten que el contrast és una noció més en el camp de l'estructura informativa que es pot solapar amb el focus i el tòpic d'una oració (cf. Vallduví & Vilkkuna, 1998; Molnár, 2009; Repp, 2016). A més, alguns autors identifiquen diferents tipus de contrast. Umbach (2004) diferencia entre contrast per similitud i dissimilitud (5) i contrast per exclusió (6, 7), on el primer inclou alternatives paral·leles que tenen un integrador comú, i el segon introdueix alternatives que s'exclouen entre elles. El contrast per exclusió, a més, pot presentar dos subtipus: i) un subtipus on el focus contrastiu exclou la possibilitat que una altra alternativa que no sigui la proposada en el focus contrastiu sigui veritat a la proposició enunciativa (com Ronald a l'exemple [6]) i ii) un altre subtipus on el focus contrastiu, introduït per 'només', exclou la possibilitat que una alternativa, a més de la proposada pel focus contrastiu, sigui veritat a la proposició enunciativa (com Ronald a [7]).

(5) John bought the BEER and/but Mary bought the PORT.
'El John va comprar la cervesa i/però la Mary
va comprar el vi d'Oporto.' (Umbach, 2004: 6)

- (6) (A: Mary made the salad and Anna the hamburgers.)
 B: RONALD made the hamburgers.
 (A: 'La Maria va fer l'amanida i l'Anna les hamburgueses.')
- (7) (A: Tonight, Ronald and Rosa went shopping.)
 B: Tonight, only RONALD went shopping.
 (A: 'Aquest vespre el Ronald i la Rosa han anat de compres.')
- (adaptat d'Umbach, 2004: 8)

Repp (2016) també considera que existeixen diferents graus de contrastivitat que haurien d'expressar-se amb marcadors gramaticals addicionals, per exemple, mitjançant un increment de l'accent tonal en els graus més marcats de contrastivitat. A més, Molnár (2009) diferencia entre dues estructures sintàctiques que serveixen per expressar dos tipus de contrast. Per una banda, llengües com el català, el finès, l'espanyol, l'italià, el romanès, l'àrab, el grec o el rus mouen l'element contrastat a la perifèria esquerra de l'oració per indicar contrast entre alternatives que han estat explícitament esmentades en el context, és a dir, que pertanyen a un conjunt tancat d'alternatives. Per altra banda, algunes llengües com el basc o l'hongarès mouen l'element contrastat a una posició relacionada amb el verb, per tal d'indicar alternatives predictibles, és a dir, que pertanyen a un conjunt obert d'alternatives.

No obstant això, les marques que trobem per expressar conceptes relatius a estructura informativa no són patrons que es repeteixin de manera cent per cent sistemàtica. No existeix una correlació u a u entre un marcador i una noció d'estructura informativa (Féry, 2008). En general, aquestes marques són tendències i, com a tals, poden variar en funció d'altres factors.

En relació amb les anomenades partícules de focus, se'n descriuen principalment de tres tipus: partícules restrictives, additives i additives escalars, que sovint s'expressen a través de diferents adverbis com ara *només*, *també* i *fins i tot*. Aquestes partícules s'acostumen a trobar adjacents a l'element o elements focalitzats de l'oració. Alguns autors com Kaplan (1984) i König (1991) argumenten que la partícula de focus *també* i la conjunció coordinant *i* sovint poden exercir la mateixa funció o funcions similars, ja que totes dues enllacen informació paral·lela al discurs previ. En aquesta línia, Jacobs (1988) argumenta que la conjunció *i* s'hauria d'analitzar com a partícula de focus, basant-se en el fet que les conjuncions coordinants introdueixen

alternatives paral·leles que pertanyen a un mateix conjunt i, per tant, tenen un integrador comú.

Per últim, una estructura que sovint s'utilitza per marcar el focus d'una oració en diverses llengües és l'estructura clivellada. Aquest tipus d'estructura sintàctica reorganitza els constituents sintàctics d'una oració de manera que localitza el focus en posicions que habitualment no estan permeses per la gramàtica de la llengua, però que són preferides des d'un punt de vista cognitiu (Lambrecht, 2001). L'oració clivellada presenta subtipus a la majoria de llengües. Una classificació molt utilitzada divideix aquestes estructures en tres subtipus: i) oracions clivellades, oracions pseudoclivellades i oracions pseudoclivellades inverses. Una altra classificació àmpliament utilitzada es basa en l'estudi de l'anglès principalment i identifica tres subtipus: i) l'oració presentada a (8) es considera una *it-cleft*, que és introduïda pel pronom *it*, ii) l'exemple (9) es considera un exemple de *wh-cleft*, que és introduïda per la partícula interrogativa *what*, i iii) l'exemple (10) és un exemple de *wh-cleft* inversa, on el constituent que inclou la partícula *what* es troba en posició final a l'oració. En aquest treball utilitzarem els termes clivellada i pseudoclivellada per fer referència a les estructures paral·leles en LSC.

Des d'una perspectiva semantico-pragmàtica, s'ha argumentat que les estructures clivellades sempre s'interpreten com a exhaustives. Tot i això, hi ha un debat al voltant dels mecanismes pragmàtics que hi ha al darrere de la interpretació de l'exhaustivitat en les oracions clivellades. Buring (2012) considera que l'exhaustivitat s'interpreta a través d'una implicatura conversacional, mentre que un estudi una mica més recent (Buring & Kriz, 2013) considera que l'exhaustivitat en aquestes construccions s'interpreta a través d'una pressuposició.

■ 2.2 L'estructura informativa en les llengües de signes

La literatura que tracta l'estructura informativa en les LS és menys extensa en comparació amb la de les LO. No obstant això, fins ara s'han dut a terme estudis destacables en llengua de signes americana (ASL) (Wilbur, 1997, 1999, 2012; Neidle, 2002), llengua de signes brasilera (LSB) (Nunes & Quadros, 2008), llengua de signes alemanya (DGS) (Herrmann, 2013, 2015), llengua de signes de Hong Kong (HKSL) (Sze, 2008, 2011, 2015), llengua de signes russa (RSL) (Kimmelman, 2014) i llengua de signes holandesa (NGT) (Van der Kooij, Crasborn & Emmerik, 2006; Crasborn & Van der Kooij, 2013; Kimmelman, 2014). Aquests estudis prenen com a

punt de partida la categorització més tradicional, on la noció de contrast és una característica del focus o del tòpic. Pel que fa al focus, generalment se'n distingeixen tres tipus: *focus informatiu*, *focus contrastiu* i *focus emfàtic*.

A les LS estudiades fins ara s'ha trobat que el focus pot ser marcat mitjançant estratègies sintàctiques i prosòdiques, però no morfològiques. A més, l'element focalitzat en una oració sol tenir una durada més llarga en comparació amb el seu homòleg no focalitzat, una trajectòria del moviment més àmplia i, en cas de tenir moviment repetitiu, el moviment presenta més repeticions quan el signe està focalitzat (Kimmelman & Pfau, 2016).

Dins de les estratègies sintàctiques documentades fins ara per expressar el focus en LS, la més comuna és el canvi en l'ordre bàsic de constituents. És molt habitual, per exemple, que l'element focalitzat es mogui al final de l'oració on la prosòdia és més prominent per defecte, tal com passa a l'exemple (8) de l'ASL.²

- (8) $\overline{\text{ca}}$ MY SISTER, [DOCTOR]_F [ASL]
 'La meva germana és metgessa.' (Wilbur, 1997: 93)

En ASL, aquest moviment al final de l'oració es pot donar en estructures específiques, com ara les preguntes retòriques (9) o la duplicació del focus (10). Aquestes estructures també han estat documentades per a altres LS, com la LSB (Nunes & Quadros, 2008).

- (9) $\overline{\text{pr}} \quad \text{ac}$ LEE PAINT WHAT? [CHAIR]_F [ASL]
 'El que el Lee va pintar va ser la cadira.' (Wilbur, 1996: 210)
- (10) MUST GO-WORK MUST [ASL]
 'Haig d'anar a treballar.' (Wilbur, 2012: 482)

2 Aquest article segueix les convencions d' anotació habituals en la literatura de llengües de signes, segons les quals els signes manuals es representen amb una paraula en versal·leta que correspon a la glossa del signe (la traducció més habitual del signe en llengua oral). L'abast dels marcadors no manuals es representa amb una línia que s'escampa per sobre dels signes manuals amb què són articulats. Les abreviacions més rellevants d'aquest article són les següents: md (mà dominant); mnd (mà no dominant); IX (índex); IX# (índex pronominal; el número correspon a 1a, 2a o 3a persona); pr (pregunta retòrica); ca (celles aixecades); esq (esquerra); dr (dreta); end (endavant); enr (enrere); neg (negació); cap (moviment de cap); ac (assentiment amb el cap); cc (cop de cap); voc (vocalització); uo (ulls oberts); esp (espai).

El tòpic en LS ha estat menys estudiat que el focus. Els estudis més destacables fins ara són Aarons (1994), Kimmelman (2014), Nespor & Sandler (1999), Sze (2008, 2011, 2015) i Calderone (2019). Aarons (1994) identifica diferents tipus de tòpics en ASL segons les seves marques: i) els *moved topics*, que s'expressen amb un moviment de cap lleugerament cap enrere, ulls oberts i moviment de cap amunt i avall, ii) els *base-generated topics*, que s'expressen amb un moviment ampli de cap enrere i cap al costat, els ulls molt oberts, i un moviment de cap amunt i avall, i iii) els *shifted topics*, que s'expressen amb el cap endavant, la boca oberta, el llavi superior aixecat, les celles aixecades, els ulls molt oberts, la mirada fixa i un moviment d'assentiment ràpid amb el cap.

Per altra banda, Nespor i Sandler (1999) descriuen els marcadors prosòdics de tòpic en la llengua de signes israeliana (ISL) i argumenten que els constituents topicalitzats formen sintagmes entonatius que són marcats pels marcadors no manuals (MNM).

El contrast en les LS s'ha estudiat sempre com una característica del focus i del tòpic. Diferents investigacions han trobat que el contrast en LS es marca principalment amb moviments del tors, tant d'esquerra a dreta com de davant cap enrere, i l'ús de les parts oposades de l'espai signic, tal com observem a (11) i (12) (Wilbur & Patschke, 1998; Van der Kooij, Crasborn & Emmerik, 2006; Kimmelman, 2014; Schlenker et al., 2016).

- _____ t esq _____ t dr
 _____ neg _____ end
- (11) NO, FRIEND IX, BROTHER IX, SELF IX [NGT]
 'No, no és el meu amic, és el meu germà [qui està aprenent ASL].'
 (adaptat de Van der Kooij, Crasborn & Emmerik, 2006: 1606)

- _____ t dr _____ t esq
- (12) [CAT]_T [BITE BOY]_F IX [DOG]_T [BITE GIRL]_F
 'El gat mossega un noi. El gos mossega una noia.'
 (adaptat de Kimmelman, 2014: 210)

El focus correctiu en NGT i en RSL també s'expressa mitjançant una topicalització de l'element focalitzat, és a dir, movent l'element focalitzat a la perifèria esquerra de l'oració (13, 14).

- (13) [ICE-CREAM]_F WOMAN EAT [NGT]
 '[No,] la dona menja gelat.'

- (14) [K-O-N-F COVER]_F BOY EAT [RSL]
 ' [No,] [el noi] menja caramels.' (Kimmelman, 2014: 95)

Pel que fa a les partícules de focus en LS, romanen sense descripció aprofundida a la majoria de LS. Cal destacar els estudis en ASL (Wilbur, 1994; Wilbur & Patschke, 1998) i DGS, NGT i ISL³ (Herrmann, 2013). Segons Wilbur & Patschke (1998), l'ASL presenta tres signes diferents que funcionen com a partícules de focus restrictives: ONLY, ONLY-ONE, JUST i THAT'S-ALL, acompanyats per una inclinació del tronc cap enrere. Entre aquestes partícules, THAT'S-ALL es considera un adverbi que sempre es localitza al final de l'oració. En canvi, les partícules ONLY i JUST sempre apareixen precedint l'element focalitzat i la partícula ONLY-ONE pot aparèixer davant o darrere de l'element focalitzat. Segons Herrmann (2013), en DGS els signes utilitzats per expressar restricció són NUR₁, NUR₂ i ALLEIN. NUR₂ és el més freqüent i apareix a oracions contrastives com a adjunt del focus (15). NUR₁ és menys freqüent i sempre apareix en posició final a l'oració (16). Per últim, el signe ALLEIN, que significa 'sol', també es pot fer servir com a partícula restrictiva (17).

Tots dos estan bevent vi?

- neg cap-end
 (15) BEIDE NUR₂ FRAU IX₃ [DGS]
 tots.dos només dona ix₃
 'Tots dos no, només la dona.' (Herrmann, 2013: 245)

- cap-amunt
 (16) TIM BUCH KAUF NUR₁ [DGS]
 tim llibre compra només
 'El Tim només ha comprat el llibre.' (Herrmann, 2013: 249)

- (17) NEIN ALLEIN KIND BFF [DGS]
 no sol nen neg
 'No només el nen.' (Herrmann, 2013: 267)

En ASL, les partícules additives escalars (com 'fins i tot') s'expressen amb el signe SAME/ALSO, acompanyat per una inclinació del tronc cap endavant. Aquest signe pot tant precedir com seguir l'element focalitzat. Normalment, SAME/ALSO significa 'també' o 'idèntic' i només expressa

3 Llengua de signes irlandesa.

addició quan no apareix articulat amb la inclinació de tronc endavant (Wilbur & Patschke, 1998). De fet, la inclinació de tronc endavant es considera suficient per expressar el significat escalar sense que s'articuli el signe manual de manera explícita (18).

- _____ t_end
- (18) C'MON! REALLY! FOUR-YEAR-OLD CAN MORE FAST IX_{2PL}. [ASL]
 'C'mon! Really! Even a four-year-old could do faster than you.'
 (Wilbur & Patschke, 1998: 287)

En DGS, les partícules additives s'expressen amb els signes AUCH i DAZU ('també'), sent AUCH el més freqüent. Aquest signe pot precedir o seguir el constituent focalitzat. A més, aquestes partícules poden aparèixer combinades una al costat de l'altra en una mateixa oració (Herrmann, 2013: 256). Aquest estudi també analitza com s'expressen les partícules additives escalars en DGS i troba que no hi ha un signe manual específic per expressar aquest significat de desconcert o contraexpectació. Aquest significat és expressat a través de dues estratègies: i) el signe AUCH en combinació amb MNM específics (celles aixecades, ulls oberts, moviment de cap endavant i/o assentiment de cap) i ii) el signe PF en combinació amb els mateixos MNM descrits anteriorment. Herrmann argumenta que els MNM són els encarregats d'afegir el significat pragmàtic d'incredulitat, sorpresa i contraexpectació.

Pel que fa a les oracions clivellades en LS, els estudis que exploren aquestes estructures en LS són molt pocs. Branchini (2014), que és l'estudi més destacable, analitza sintàcticament aquestes expressions en llengua de signes italiana (LIS). En aquesta llengua, l'estructura de l'oració clivellada es compon d'un constituent inicial, seguit pel signe PE –marcador de relatiu que va acompanyat de la vocalització [pə]– i un sintagma final al qual li manca un constituent, que correspon al constituent inicial (19). El constituent inicial és correferencial amb el signe PE. Tant el constituent inicial com el signe PE estan marcats amb el MNM 'celles aixecades'.

- _____ ca
- (19) HOUSE PE_i ANNA_k IX_{3k} BUY WANT [LIS]
 'És una casa el que l'Anna vol comprar.' (Branchini, 2014: 268)

Branchini posa en evidència que aquestes oracions pressuposen exhaustivitat i identificació única del constituent focalitzat, a diferència d'estructu-

res on es mou el constituent focalitzat a la perifèria esquerra sense l'ús del signe PE. Aquest signe, doncs, actua com a determinant identificant el constituent. A més, en LIS existeix una estructura equivalent a l'oració pseudo-clivellada (20).

_____ca

(20) PARIDE_i LOVE WHAT SELF_i SIGN [LIS]
 'El que Paride adora és signar-se a si mateix.' (Branchini, 2014: 278)

Aquesta estructura també ha estat documentada en altres llengües com l'ASL, però la seva anàlisi resulta controvertida, ja que alguns autors consideren que no són estructures clivellades, sinó parells de pregunta-resposta més properes a les preguntes retòriques (v. Wilbur, 1996 i Caponigro & Davidson, 2011). Recentment, Kimmelman & Vink (2017) i Hauser (2018) argumenten que aquestes estructures són preguntes retòriques en origen que estan patint un procés de gramaticalització i esdevenint estructures amb altres funcions sintàctiques, com, per exemple, les estructures pseudo-clivellades. Això explicaria per què la mateixa estructura sintàctica es pot trobar en contextos diferents amb funcions diferents.

■ 3 Metodologia

Les dades utilitzades en aquesta recerca han estat obtingudes per dues vies. Principalment s'han recopilat dades mitjançant sessions d'elicitació amb dos informants Sords signants nadius. S'han realitzat tres activitats diferents per a obtenir dades: i) elicitació amb imatges: realització d'una pregunta en LSC als informants en relació amb una imatge concreta, ii) traduccions a l'LSC d'oracions en espanyol presentades en context i iii) narració en LSC de vinyetes i pel·lícules mudes que contenen referents contrastats i/o estan dissenyats per obtenir exemples de partícules de focus. Totes les dades obtingudes s'han presentat als informants posteriorment per obtenir judicis d'acceptabilitat i validar els resultats.

A més, s'han recopilat dades semi-espontànies del Corpus de l'LSC.⁴ Concretament, de tres signants diferents que narren la història *Granota, on ets?*. Aquestes dades han servit per comprovar que els resultats obtinguts a les sessions d'elicitació també es troben en discursos més naturals.

4 En procés d' anotació a l'Institut d'Estudis Catalans (Barberà et al., 2015).

■ 4 Les nocions de focus, tòpic i contrast en LSC

■ 4.1 El focus en LSC

El *focus* en LSC s'expressa mitjançant diferents estratègies: sintàctiques, prosòdiques manuals i prosòdiques no manuals. Pel que fa a les estratègies sintàctiques, els elements focalitzats en LSC s'expressen principalment mitjançant canvis en l'ordre bàsic de constituents. El més habitual és que el focus es desplaci cap al final de l'oració on l'accent és més prominent, tal com es pot observar als exemples (21) i (22).

(21) PA [MENJAR]_F
'MENJO pa.'

(22) MENJAR [PA]_F
'Menjo PA.'

(Navarrete-González, 2019: 26)

Tanmateix, el focus en LSC també es pot expressar prosòdicament mitjançant el MNM 'celles aixecades'. En aquest cas, l'element focalitzat no pateix cap desplaçament cap al final de l'oració, com es pot observar a (23).

Qui s'està menjant una poma?

_____ ca
(23) [DONA PERSONA]_F POMA MENJAR-POMA
'La dona s'està menjant una poma.'

Pel que fa als marcadors prosòdics manuals, un signe focalitzat té generalment una durada més llarga i presenta més repeticions del moviment del signe que el seu homòleg no focalitzat.

■ 4.2 El tòpic en LSC

El *tòpic* en LSC s'expressa mitjançant un desplaçament de l'element topicalitzat a l'inici de l'oració, més el MNM 'celles aixecades' (24) (Pfau & Quer, 2010).

_____ ca
(24) CEBA IX₁ ODIAR.
'Les cebes, les odio.'

(Pfau & Quer, 2010: 9)

En cas d'haver-hi dos tipus diferents de tòpic junts les dades elicitades per a aquesta recerca suggereixen que només el primer es marca amb celles aixecades. A (25) CASA DINS ('a casa') es troba en posició de topicalització i està marcat amb el MNM 'celles aixecades'. En canvi, els signes PARE i FILL que també són tòpics no es marquen amb aquest MNM, per tant, el MNM sembla estar més relacionat amb la posició sintàctica, que no pas amb la noció de tòpic des d'un punt de vista d'organització del discurs, és a dir, d'estructura informativa. En aquest cas, trobem que hi ha *topic stacking*,⁵ (Kimmelman & Pfau, 2016) ja que dos tòpics de tipus diferents s'articulen de manera conjunta: CASA DINS és considerat un *scene-setting topic*, ja que introdueix el context espacial on s'ubica el predicat, i PARE FILL és un *aboutness topic*, ja que introdueix el tema principal de l'oració sobre el qual es predica. A diferència, a (26) PARE i FILL tornen a ser els tòpics de l'oració i en aquest cas es marquen amb el MNM 'celles aixecades', ja que es troben en posició inicial a l'oració.

$\begin{array}{c} \underline{\quad\quad\quad} \text{ca} \\ \text{t_esq} \quad \text{t_dr} \end{array}$

(25) CASA DINS [PARE] [FILL] TOTS-DOS TOCAR DIA ESCOLA.
 'A casa, el pare i el fill es preparen perquè toca anar a l'escola.'

$\begin{array}{c} \text{t_esq} \quad \text{t_dr} \\ \underline{\quad\quad\quad} \text{ca} \end{array}$

(26) PARE FILL AMBDÓS SENTIR NO-SABER AUTOESTIMA
 CONTENTS.
 'El pare i el fill se sentien, no sé, amb l'autoestima alta, contents.'

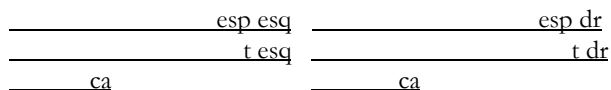
A més, si els elements topicalitzats presenten contrast es marquen amb moviments de tronc d'esquerra a dreta, com en el cas dels signes PARE i FILL, que presenten paral·lelisme.

■ 4.3 Contrast

El *contrast* en LSC s'expressa principalment a través de moviments de tronc i cap d'esquerra a dreta, i l'ús de parts oposades a l'espai signic per localitzar els referents contrastats (v. Barberà, 2012, Navarrete-González, 2016,

5 El *topic stacking* apareix quan un tòpic que fa la funció d'argument i un altre que fa la funció d'adjunt es presenten conjuntament a l'oració.

2019 i Zorzi, 2018). Aquests marcadors es poden solapar amb el focus i el tòpic d'una oració (27).

- (27) [GIORGIA]_T [LINGÜISTA]_F [RAQUEL]_T [INTÈRPRET]_F.
 'La Giorgia és lingüista i/però la Raquel és intèrpret.'

A (27) els tòpics GIORGIA i RAQUEL i els elements focalitzats LINGÜISTA i INTÈRPRET mantenen les seves marques, que alhora se solapen amb els marcadors de contrast esmentats anteriorment (moviments de tronc d'esquerra a dreta i ús de les parts oposades de l'espai sígnic).

A més, en LSC podem distingir entre diferents tipus de contrast que presentem en els següents subapartats i que són i) *paral·lel*, ii) *selectiu* i iii) *correctiu*— expressats mitjançant la combinació de MNM esmentada anteriorment.

■ 4.3.1 Contrast paral·lel

El contrast paral·lel és un tipus de contrast que involucra alternatives paral·leles al discurs. En termes d'Umbach (2004) es pot considerar que les alternatives que trobem en aquest tipus de contrast presenten contrast per similitud i dissimilitud. Les alternatives contrastades fan la mateixa contribució al discurs (Repp, 2016), per això és molt habitual trobar la partícula de focus TAMBÉ en estructures que inclouen paral·lelisme (31).

Aquest tipus de contrast s'expressa mitjançant moviments de tronc i/o de cap d'esquerra a dreta i l'ús de les parts oposades de l'espai sígnic. El contrast paral·lel és el menys marcat, ja que introdueix alternatives paral·leles que pertanyen al mateix set d'alternatives i es pot solapar tant amb el focus (28) com amb el tòpic d'una oració (27).

- (28) [RAQUEL PERSONA]_T [INTÈRPRET]_F TAMBÉ [LINGÜISTA]_F.
 'La Raquel és intèrpret i també lingüista.'

Les alternatives contrastades en aquest tipus de contrast poden ser part d'una llista o enumeració d'elements, com es observar a l'exemple (29).

Què has comprat al supermercat?

 esp esq esp dr esp esq esp dr esp esq
 t esq t dr t esq t dr t esq

(29) PATATA, ALBERGÍNIA, TOMÀQUET DESPRÉS PEIX, CARN, ETC.
 'Patates, albergínies, tomàquets, peix, carn i altres coses.'

A més, aquest tipus de contrast es pot expressar amb un signe lèxic, el signe LLISTA (figura 1), tal com es pot observar a (30).

Figura 1. Signe LLISTA

(30) Què has comprat al supermercat?

LLISTA-1 PATATA, LLISTA-2 ALBERGÍNIA, LLISTA-3 TOMÀQUET,
 LLISTA-4 PEIX, LLISTA-5 CARN, ETC.

'Patates, albergínies, tomàquets, peix, carn i altres coses.'

El contrast paral·lel també es pot expressar a través d'un canvi en la dominància de la mà del signant (figura 2). En aquesta estratègia el signant utilitza la mà passiva com a mà activa per tal de marcar el contrast amb un altre referent que ha estat articulat prèviament amb la mà activa (31).

Figura 2. Canvi en la dominància de la mà

Context: L'altre dia vaig veure una baralla al carrer. Hi havia dos homes discutint molt fort i al final...

- (31) md: BARALLA UN [COP-DE-PUNY]_{dr}
 mnd: [BUFETADA]_{dr}
 'Es van barallar i un li va clavar un cop de puny i una bufetada a l'altre.'

Aquesta estratègia també s'ha documentat en altres LS, com, per exemple, en NGT (Kimmelman, 2014). En LSC, l'ús d'aquesta estratègia sembla estar relacionat amb restriccions de tipus morfofonològic, ja que principalment es dona en casos en què la combinació de MNM per expressar contrast no és possible. A (31), l'espai sígnic s'utilitza per localitzar el referent a qui van adreçades les accions dels verbs ('bufetejar' i 'clavar un cop de puny'). Tot i que aquestes dues accions són alternatives paral·leles, no poden ser contrastades amb l'ús de les parts oposades de l'espai sígnic, ja que aquest ús és prioritari per localitzar el referent del discurs.

■ 4.3.2 Contrast selectiu

El contrast selectiu es dona quan una de les alternatives contrastades s'exclou. En aquest tipus de contrast, les alternatives també presenten similitud i dissimilitud, però a diferència del que passa en el contrast paral·lel, les alternatives contrastades no fan la mateixa aportació al discurs.

Les marques que es fan servir per expressar contrast selectiu són les mateixes que les de contrast paral·lel (moviments de tronc i/o de cap d'esquerra a dreta i l'ús de les parts oposades de l'espai sígnic), i, addicionalment, es troba el MNM 'assentiment' que indica que l'element focalitzat es ha exhaurit (32).

Què està fent la dona: muntant en bicicleta o muntant a cavall?

- _____ esp dr
_____ t dr+cap dr+ac
- (32) BICICLETA MUNTAR
'Muntant en bicicleta.'

Aquest contrast també es pot expressar mitjançant estratègies sintàctiques, com ara desplaçant l'element contrastat al principi de l'oració (33a) o fent servir una estructura clivellada (33b).

Context: El teu amic no està segur si va menjar una pizza o un entrepà. Li dius que va menjar una pizza.

- _____ ac
- (33) a. PIZZA MARIA MENJAR
'Una PIZZA, va menjar la Maria.'
- _____ ac
- b. PIZZA IX MATEIX MARIA MENJAR
'Va ser una PIZZA el que va menjar la Maria.'

En aquests exemples no trobem la combinació de marcadors prosòdics que trobem en els exemples anteriors (moviments de tronc i/o de cap d'esquerra a dreta i l'ús de les parts oposades de l'espai sígnic), però sí que trobem l'assentiment de cap que s'articula de manera simultània al signe focalitzat. A la secció 5 descriurem amb més detall les estructures clivellades en LSC.

■ 4.3.3 Contrast correctiu

El contrast correctiu es dona quan una de les alternatives es considera falsa per part de l'interlocutor i és substituïda per una altra que es considera verdadera. En aquest tipus de contrast, doncs, els elements contrastats pertanyen al mateix set d'alternatives, però no fan la mateixa aportació al

discurs, ja que l'alternativa introduïda en la correcció exclou l'alternativa que es considera falsa per part de l'interlocutor.

El contrast correctiu s'expressa a través dels mateixos marcadors que hem vist en els tipus anteriors –moviments de tronc i cap d'esquerra a dreta i ús de les parts oposades de l'espai sígnic–, però, a més, s'expressa amb un marcador addicional: un cop de cap que emfasitza l'alternativa introduïda en la correcció, que indica que l'element focalitzat és contrari a les expectatives de l'interlocutor, com es pot observar a (34) i (35).

- _____ cc _____ cc
 _____ esp esq _____ esp dr
 _____ t esq+cap esq _____ t dr+cap dr
- (34) [MARIA PIZZA-MENJAR RES, UN-ALTRE HAMBURGUESA.
 'La Maria no va menjar pizza, sinó hamburguesa.'

A: El mar és groc.

- _____ cc _____ cc
 _____ esp dr
 _____ t dr+cap dr
- (35) B: NO, MAR ESPECÍFIC BLAU
 'No, el mar és BLAU.'

En alguns casos, es poden trobar oracions en LSC on el contrast correctiu es combina amb el contrast paral·lel. En aquests casos, s'articula una combinació de moviments de tronc cap endavant i cap enrere i d'esquerra a dreta per expressar tant la correcció com el paral·lelisme entre les alternatives contrastades. A (36), podem observar que la correcció inclou més d'un referent (pizza, gelat i amanida). Aquests referents es presenten com alternatives paral·leles i, per tant, es localitzen a l'espai sígnic mitjançant moviments d'esquerra a dreta. No obstant això, aquests moviments d'esquerra a dreta es combinen amb una inclinació del tronc cap endavant, que expressa la correcció. La part de l'oració que es nega, és a dir, la primera part, s'enuncia amb una inclinació del tronc cap enrere.

- _____ ca
 _____ t enr _____ t end
 _____ esp esq _____ esp centr _____ esp dr
 _____ t esq _____ t centr _____ t dr
- (36) MARIA PIZZA MENJAR I-PROU NO, PIZZA, GELAT, AMANIDA
 'La Maria no va menjar només pizza, (va menjar) pizza, gelat i amanida.'

Tal com hem observat en aquest apartat, tots els tipus de contrast comparteixen uns MNM bàsics, fet que indica que estem tractant una mateixa noció amb diferents subtipus que són marcats per MNM addicionals (“assentiment de cap” i ‘cop de cap”).

■ 5 Les partícules de focus en LSC

L'LSC també utilitza partícules focals additives (TAMBÉ, MÉS-Q, MÉS-F i MÉS-1), additives escalars (FINS-I-TOT, INCLÒS, A-SOBRE) i exclusives i/o restrictives (I-PROU, NOMÉS i ÚNIC). En aquesta secció es descriuen les principals partícules de focus utilitzades en LSC per expressar aquests significats.

■ 5.1 Partícules additives no escalars

En LSC el significat additiu pot ser expressat amb els signes següents: TAMBÉ, MÉS-Q, MÉS-F, MÉS-1_bimanual (figura 3).

Figura 3. Signes que expressen “també”

Tal com esmentàvem en la secció 2.1, en algunes llengües les conjuncions coordinants i les partícules additives de focus es poden intercanviar. En LSC, trobem que la partícula de focus **TAMBÉ** és utilitzada freqüentment per introduir alternatives paral·leles (37–38). Basant-nos en Jacobs (1988), considerem que quan el signe **TAMBÉ** es troba en oracions coordinades com les dels exemples (37) i (38) s’ha d’analitzar com a partícula de focus, ja que enllaça elements focalitzats al discurs que pertanyen a un mateix conjunt i tenen un integrador comú.

- (37) $\frac{\text{esp esq}}{\text{t esq}}$ [RAQUEL PERSONA]_T $\frac{\text{esp dr}}{\text{t dr}}$ [INTÈRPRET]_F **TAMBÉ** [LINGÜISTA]_F
 ‘La Raquel és intèrpret i també lingüista.’

- (38) $\frac{\text{esp esq}}{\text{t esq}}$ LLEI IX [ANGLÈS]_F **TAMBÉ** $\frac{\text{esp dr}}{\text{t dr}}$ [CATALÀ]_F
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’

Altres partícules additives de focus que es troben en la mateixa posició sintàctica en oracions coordinades són els signes **MÉS-Q**, **MÉS-F** i **MÉS-1**, tal com es pot observar a (39), (40) i (41).

- (39) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS **MÉS-Q** CATALÀ
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’
 (40) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS **MÉS-F** CATALÀ
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’
 (41) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS **MÉS-1** CATALÀ
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’

A més, **TAMBÉ** es pot trobar en posició inicial (42) i final a l’oració (43), i es pot combinar amb altres partícules additives per emfasitzar el contrast (44).

- (42) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS. **TAMBÉ** CATALÀ
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’
 (43) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS, CATALÀ **TAMBÉ**
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’
 (44) LLEI IX CL-LLISTA IDIOMA ANGLÈS **MÉS-T** CATALÀ **TAMBÉ**
 ‘[Pots consultar] la llei en anglès i també en català.’

Per últim, podem trobar la partícula MÉS-F com a adverb conjuntiu (en termes de König, 1991). A (45) la partícula MÉS-F apareix a l'inici de l'oració indicant que l'abast del focus és tota l'oració. A més, el fet que hi hagi aquesta partícula ens indica que una proposició alternativa està sent considerada per l'interlocutor i afegida al discurs, per tant, desencadena una pressuposició existencial que una altra proposició alternativa s'ha introduït al discurs.

(45) ÉS-VERITAT. **MÉS-F** NOMÉS, IX3 DIR ÉS-VERITAT, ASSOCIACIÓ PER-A OBJECTIU ASSISTIR NO, PER-A ACTIVITAT I-PROU SIGNIFICAR ACTIVITAT I-PROU.

‘És veritat, a més, només (tenir) l'associació per activitats, no per assistir-hi de manera regular.’ (CORP, 8, CG+QF, 00:01:49.357)⁶

Cal esmentar que el signe **TAMBÉ** es pot utilitzar com a partícula de focus additiva escalar tal com veurem a l'apartat següent.

■ 5.2 Partícules additives escalars

En LSC el significat additiu escalar s'expressa a través de signes diferents: **FINS-I-TOT**, **INCLÒS**, **A-SOBRE** i **TAMBÉ**, sempre acompanyats de MNM específics (celles aixecades, barbata amunt, cap enrere i un gest bucal particular en el qual el signant obre considerablement la boca⁷ mentre vocalitza el mot corresponent al signe en castellà) (figura 4a–b).

Figura 4a. Signes que expressen “fins i tot”

6 Les referències als exemples extrets del corpus de l'PLSC indiquen la informació següent: CORP (corpus), tasca, codi del signant(s), temps d'anotació.
 7 El grau d'obertura varia segons el grau d'escalaritat de l'enunciat. Per limitacions d'espai deixem aquesta qüestió fora de l'abast d'aquest article.

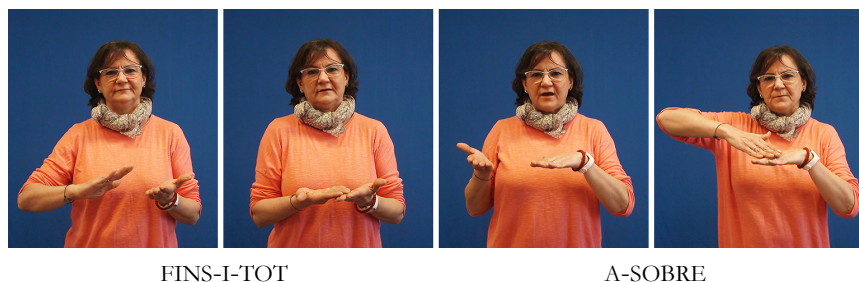

Figura 4b. Signes que expressen “fins i tot”

Les oracions (46a–e) mostren diferents maneres d’expressar aquest significat en LSC amb els signes esmentats anteriorment. Cal tenir present que el significat additiu escalar també es pot expressar sense cap signe lèxic només amb la combinació de MNM esmentada anteriorment com es pot observar a (46e) (v. Mayol & Barberà, 2018).

Context: Vas organitzar una festa i vas convidar el teu grup d’amics, però no esperaves que l’Anna hi anés, ja que ella mai no va a les festes.

- _____ esp esq _____ esp dr+cap dr
ca,uo,cc,voc
- (46) a. IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. ANNA VENIR **TAMBÉ**
- _____ esp esq _____ esp dr+cap dr
ca,uo,cc,voc
- b. IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **FINS-I-TOT** ANNA VENIR
- _____ esp esq _____ esp dr+cap dr
ca,uo,cc,voc
- c. IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **INCLÒS** ANNA VENIR
- _____ esp esq _____ esp dr+cap dr
ca,uo,cc,voc
- d. IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **A-SOBRE** ANNA VENIR
- _____ esp esq _____ esp dr+cap dr
ca,uo,cc,voc
- e. IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. ANNA VENIR
 ‘La festa va ser un èxit. Fins i tot l’Anna va venir!’

A més, els diferents signes lèxics utilitzats tenen una distribució diferent. Alguns d'ells es poden combinar per emfasitzar el significat (47a–d), mentre que altres com A-SOBRE, són més emfàtics per si sols i no admeten cap tipus de combinació amb una altra partícula de focus que expressi el mateix significat.⁸ Aquestes construccions de dues partícules de focus combinades són construccions redundants que s'admeten a la llengua per emfasitzar el focus. La combinació sempre es dona amb signes que també funcionen per expressar addició (sense escalaritat) (TAMBÉ i INCLÒS).

- (47) a. $\frac{\text{esp esq}}{\text{ca+uo+cc+voc}} \frac{\text{esp dr+cap}}{\text{ca+uo+cc+voc}}$
 IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **FINS-I-TOT** ANNA VENIR **TAMBÉ**.
 'La festa va ser un èxit. Fins i tot l'Anna va venir!'
- b. $\frac{\text{esp esq}}{\text{ca+uo+cc+voc}} \frac{\text{esp dr+cap}}{\text{ca+uo+cc+voc}}$
 IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **INCLÒS** ANNA VENIR **TAMBÉ**.
 'La festa va ser un èxit. Fins i tot l'Anna va venir!'
- c. $\frac{\text{esp esq}}{\text{ca+uo+cc+voc}} \frac{\text{esp dr+cap dr}}{\text{ca+uo+cc+voc}}$
 IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **FINS-I-TOT INCLÒS** ANNA VENIR
 'La festa va ser un èxit. Fins i tot l'Anna va venir!'
- d. $\frac{\text{esp esq}}{\text{ca+uo+cc+voc}} \frac{\text{esp dr+cap dr}}{\text{ca+uo+cc+voc}}$
 IX_{1pl(poss)} GRUP FESTA ÈXIT. **FINS-I-TOT INCLÒS** ANNA VENIR
TAMBÉ
 'La festa va ser un èxit. Fins i tot l'Anna va venir!'

El significat pragmàtic que afegeixen les partícules additives escalars és el d'improbabilitat que l'alternativa proposada sigui certa en l'enunciat segons el context anterior o segons el coneixement del món dels interlocutors. Aquest significat és desencadenat per la mateixa partícula com una implicatura convencional. És per això, que es poden distingir diferents graus d'escalaritat associats a aquest significat que tenen a veure amb el grau de probabilitat que una alternativa proposada sigui certa en un context determinat. En LSC, es poden observar aquests diferents graus d'escalaritat a través de diferents signes lèxics sempre acompanyats de la mateixa combinació de MNM: celles aixecades, barbata amunt, cap enrere, gest bucal i vocalització.

8 Només admet combinació amb TAMBÉ quan funciona com a partícula additiva.

■ 5.3 Exclusives/restrictives

Segons les elicitacions realitzades, en LSC les partícules restrictives s'expressen principalment amb dos signes diferents: I-PROU, que es troba sempre al final de l'oració i ÚNIC, que es troba abans de l'element focalitzat (figura 5). No obstant això, fent una cerca al Corpus de l'PLSC el signe SOL glossat com a NOMÉS es troba en repetides ocasions com a partícula de focus restrictiva per expressar aquest mateix significat.

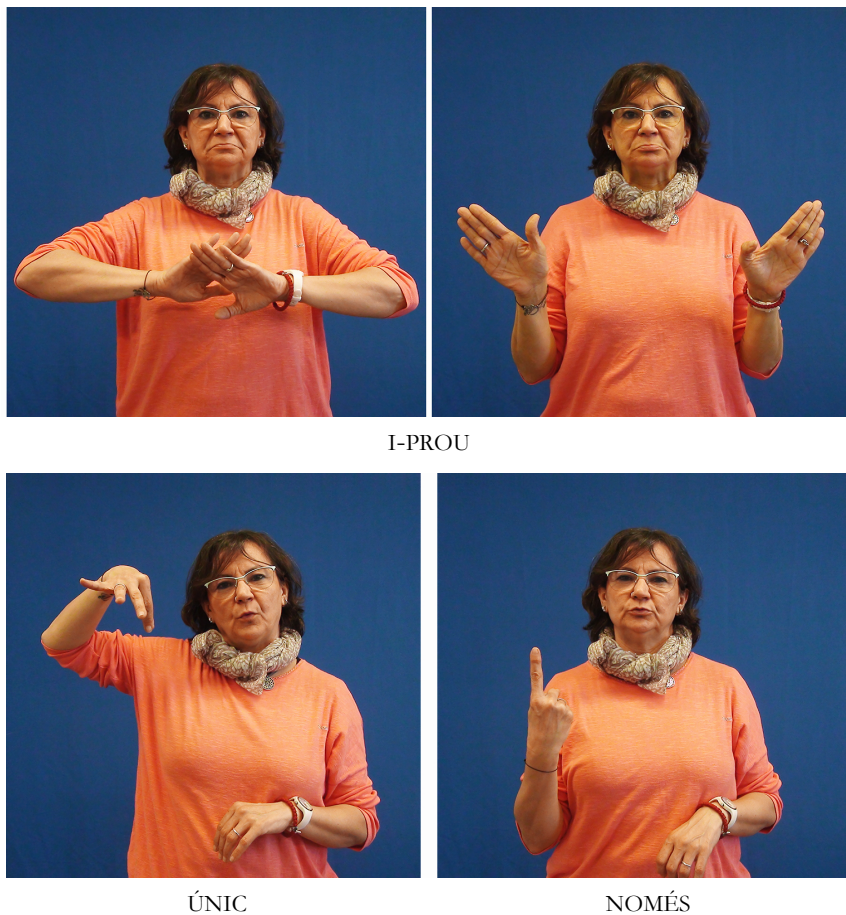

Figura 5. Signes que expressen “només”

El signe I-PROU és el més freqüent tant en dades elicitades com en dades de corpus. Sempre apareix al final de l'oració després de l'element o elements focalitzats (48, 49, 50).

- (48) NO, [PATATES]_F **I-PROU**, TARDA RESTA
 'No, (he comprat) només patates. (Compraré) la resta a la tarda.'
- (49) [PASTÍS UN]_F **I-PROU**
 'Només (va cuinar) un pastís.'
- (50) IX₁ PENSAR BÉ IGUAL LOCAL PETIT SEGUR OBJECTIU PER-A
 [INTÈRPRET LLISTA-2]_F **I-PROU**.
 'Jo penso que seria millor tenir com un local petit només per als serveis d'interpretació.' (CORP, 8, CG+QF, 00:00:50.530)

El signe ÚNIC és menys freqüent. Només apareix en un exemple en les elicitacions, però els signants el consideren una partícula més per expressar restricció. Aquesta partícula apareix just abans de l'element focalitzat, com es pot observar a (51) i sovint va acompanyada de la vocalització 'solo'.

- (51) **ÚNIC** [PASTÍS UN]_F
 'Només (va cuinar) un pastís.'

Per últim, el signe NOMÉS apareix només en dades de corpus. Els informants que van participar a les elicitacions admeten l'ús d'aquest signe en la comunitat signant amb el significat de 'només', però consideren que és un ús incorrecte, ja que el significat d'aquest signe és 'sol'.⁹ No obstant això, com es pot observar als exemples (52) i (53), aquest signe es troba al Corpus de l'LSC articulat per signants de diferents edats. A més, aquest signe es pot combinar amb la partícula I-PROU, cas en el qual la interpretació és més emfàtica.

- (52) EXEMPLE NO LOCAL I-PROU LOCAL **NOMÉS** [PER-A OBJECTIU
 INTÈRPRET MILLOR++]_F [...]'
 'Per exemple, el local només amb l'objectiu de millorar els serveis d'interpretació [...].' (CORP, 8, CG+QF, 00:01:14.111)

9 Els informants que van participar a les sessions d'elicitació són professors d'LSC, per tant, el grau de sobrecorrecció pot variar amb altres signants que no es dediquen a l'ensenyament com, per exemple, els signants del Corpus de l'LSC.

- (53) HOME MICA-EN-MICA PARLAR RES **NOMÉS** [ESCRIURE
 ENGANXAR++]_F
 ‘L’home anava fent mica en mica. No parlava gens només escrivia
 notes i les enganxava.’ (CORP, 7, DT, 00:01:16.061)

Cal un estudi més aprofundit sobre aquestes partícules per determinar de manera exhaustiva els contextos on poden aparèixer.

■ 6 Estructures clivellades en LSC

■ 6.1 Oracions clivellades

Les oracions clivellades en LSC s’expressen principalment a través del moviment de l’element focalitzat a l’inici de l’oració acompanyat del signe MATEIX que es troba dins del mateix constituent focalitzat, com a (54b).

Context: El teu amic no està segur de si la Maria va menjar pizza o entrepà. Li dius que va menjar pizza.

- _____ac
 (54) a. PIZZA MARIA MENJAR
 ‘PIZZA, va menjar la Maria.’
- _____ac
 b. PIZZA IX MATEIX MARIA MENJAR
 ‘Va ser PIZZA el que va menjar la Maria.’

Branchini (2014) troba estructures paral·leles a (54a) i (54b) en LIS i argumenta que la diferència que determina que la segona estructura és una estructura clivellada és el fet que té com a tret inherent la pressuposició de l’exhaustivitat de l’element focalitzat. Seguint aquest raonament, Branchini demostra que en LIS l’exhaustivitat de l’oració clivellada no es pot cancel·lar. En LSC, però, és acceptable cancel·lar l’exhaustivitat de totes dues oracions, tal com es pot observar a (55a) i (55b). Això suggereix que la interpretació de l’exhaustivitat, en les dades elicitades per a aquesta recerca, es computa com una implicatura conversacional que pot ser cancel·lada. Per tant, l’exhaustivitat en aquestes oracions no sembla ser un tret inherent de l’estructura sintàctica.

- (55) a. ac
 PIZZA MARIA MENJAR, TAMBÉ AMANIDA
 ‘PIZZA, va menjar la Maria i també amanida.’
- b. ac
 PIZZA IX MATEIX MARIA MENJAR, TAMBÉ AMANIDA
 ‘Va ser PIZZA el que va menjar la Maria i també amanida.’

Tenint en compte això, en LSC veiem que no és tan clara la distinció entre el que és una oració clivellada i una oració on el focus es mou a l'inici de l'oració. Encara que a les traduccions de (55) hem fet aquesta distinció, l'únic argument que podria indicar que (55b) és una clivellada és el fet que inclou el signe MATEIX, el qual també és un marcador de relatiu (Mosella, 2012).

■ 6.2 Oracions pseudoclivellades

A més, l'LSC també utilitza l'estructura de pregunta-resposta, documentada a LIS i ASL com a pseudoclivellada, similar a una pregunta retòrica. A diferència del que s'ha postulat per a altres LS, en LSC aquesta estructura no és molt productiva amb la funció de pseudoclivellada. No obstant això, en alguns contextos específics pot ser utilitzada com a tal. Als exemples (56) i (57) la informació presentada és informació sense context previ relacionat, que s'introdueix amb oracions genèriques.

- (56) MÓN ODIAR MÉS-6 QUÈ? MENTIDA
 ‘El que més odio en aquest món és la mentida.’
- (57) MARIA RELAXAR MÉS-6 QUÈ? NEDAR
 ‘El que més relaxa la Maria és nedar.’

Aquestes construccions només apareixen a les dades elicitades amb aquesta funció. Al Corpus de l'LSC només apareixen dos resultats d'estructures de pregunta-resposta per introduir el títol d'una història, però cap resultat amb la interpretació de pseudoclivellada.

■ 7 Conclusions

En conclusió, aquest article proporciona una visió general sobre l'expressió de l'estructura informativa en LSC. D'una banda, s'han presentat els principals marcadors de tòpic, focus i contrast en LSC. El tòpic en LSC s'ex-

pressa a través d'un moviment de l'element topicalitzat a l'inici de l'oració i el MNM 'celles aixecades'. El focus es pot expressar o bé movent l'element focalitzat al final de l'oració o bé mantenint-lo *in situ*, cas en el qual es marca amb el MNM 'celles aixecades'. El contrast, per altra banda, es solapa amb els marcadors de tòpic i de focus i es marca principalment amb moviments de tronc i/o de cap d'esquerra a dreta i l'ús de les parts oposades de l'espai signic. A més, en el cas del contrast selectiu, el MNM 'asseniment de cap' apareix addicionalment aportant la interpretació d'exhaustivitat i, en el cas del contrast correctiu, el MNM 'cop de cap' acompanya l'element que introdueix la correcció, aportant la interpretació de contra expectació.

D'altra banda, s'ha fet una primera aproximació a la descripció de les partícules de focus en LSC. S'han detectat quatre signes que funcionen com a partícula additiva de focus (TAMBÉ, MÉS-Q, MÉS-F i MÉS-1) i quatre signes que fan la funció de partícula additiva escalar (TAMBÉ, FINS-I-TOT, INCLÒS i A-SOBRE) que sempre van acompanyats dels MNM 'celles aixecades', 'barbeta amunt', 'cap enrere' i un gest bucal particular. Pel que fa a les partícules restrictives de focus s'han descrit tres signes (I-PROU, ÚNIC i NOMÉS) que fan aquesta funció al discurs.

Per últim, s'han descrit dos tipus d'oracions clivellades en LSC. Un tipus d'oració clivellada on el constituent focalitzat està posicionat a l'inici de l'oració acompanyat del signe MATEIX, i un altre tipus de construcció, paral·lela a les oracions pseudoclivellades formada per una pregunta seguida d'una resposta. ■

■ Referències bibliogràfiques

- Aarons, Debra (1994): *Aspects of Syntax of American Sign Language*, Boston: Boston University (PhD diss.).
- Barberà, Gemma (2015): *The meaning of space in Sign Language. Reference, specificity and structure in Catalan Sign Language discourse*, Berlin / Boston: De Gruyter Mouton / Ishara Press [Revised and updated version of 2012 Ph.D. dissertation, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra].
- / Quer, Josep / Frigola, Santiago (2015): «Primers passos cap a la documentació de discurs signat. El projecte pilot de constitució del corpus de la llengua de signes catalana», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 25, 287–302.

- Branchini, Chiara (2014): *On Relativization and Clefting in Italian Sign Language*, Boston / Berlin: De Gruyter.
- Büring, Daniel (2012): «Focus and intonation», *Routledge Companion to the Philosophy of Language*, London: Routledge, 103–115.
- Büring, Daniel / Križ, Manuel. (2013): «It's that, and that's it! Exhaustivity and homogeneity presuppositions in clefts (and definites)», *Semantics and Pragmatics* 6:6, 1–29.
- Calderone, Chiara (2019): «Aboutness topics and referential hierarchy in Italian Sign Language (LIS)», presentation in the workshop *Managing information structure in spoken and sign languages: Formal properties and natural discourse*, Leipzig: 52nd Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea.
- Caponigro, Ivano / Davidson, Kathryn (2011): «Ask, and tell as well: Question-answer clauses in American Sign Language», *Natural Language Semantics* 19, 323–371.
- Chafe, Wallace (1976): «Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view», in: Li, Charles N. (ed.): *Subject and Topic*, New York: Academic Press, 27–55.
- Crasborn, Onno / Van der Kooij, Els (2013): «The phonology of focus in Sign Language of the Netherlands», *Journal of Linguistics* 49:3, 515–565.
- Féry, Caroline (2008): «Information structure notions and the fallacy of invariant correlates», *Acta Linguistica Hungarica* 55:3–4, 361–379.
- / Ishihara, Shimichiro (eds.) (2016): *The Oxford Handbook of Information Structure*, Oxford: Oxford University Press.
- Givón, Talmy (1983): *Topic Continuity in Discourse*, Amsterdam / Philadelphia: Benjamins.
- Gundel, Jeanette K. (1974): *The role of topic and comment in linguistic theory*, Austin: University of Texas (PhD diss.).
- Hauser, Charlotte (2018): «Question-answer pairs: the help of LSF», in: Kimmelman, Vadim / Koulidobrova, Helen (eds.): *FEAST 2 [Proceedings of the Formal and Experimental Advances in Sign Language Theory Conference]*, 44–55.
- Herrmann, Annika (2013): *Modal and Focus Particles in Sign Languages: A Crosslinguistic Study*, Boston / Berlin: De Gruyter / Nijmegen: Ishara Press.
- (2015): «The marking of information structure in German Sign Language», *Lingua* 165, 277–297.

- Hockett, Charles F. (1958): *A Course in Modern Linguistics*, New York: Mcmillan.
- Jacobs, Joachim (1988): «Fokus-Hintergrund-Gliederung und Grammatik», in: Altmann, Hans. (ed.): *Intonationsforschungen*, Tübingen: Niemeyer, 89–134.
- Kaplan, Jeff (1984): «Obligatory *too* in English», *Language* 60, 510–518.
- Kimmelman, Vadim (2014): *Information Structure in Russian Sign Language and Sign Language of the Netherlands*, Amsterdam: University of Amsterdam (PhD diss.).
- / Pfau, Roland (2016): «Information structure in sign languages», in Féry / Ishihara (eds.).
- / Vink, Lianne (2017): «Question-answer pairs in Sign Language of the Netherlands», *Sign Language Studies* 17:4, 417–449.
- Kiss, Katalin É. (1998): «Identificational Focus versus Information Focus», *Language* 74, 245–273.
- König, Ekkehard (1991): *The Meaning of Focus Particles: A Comparative Perspective*, London / New York: Routledge.
- Krifka, Manfred (2007): «Basic notions of information structure», in: Féry, Caroline / Fanselow, Gisbert / Krifka, Manfred (eds.): *The Notions of Information Structure* (Interdisciplinary Studies of Information Structure; 6), Potsdam: Universitätsverlag, 13–55.
- Mayol, Laia / Barberà, Gemma (2018): «Anaphoric strategies across language modalities: A comparison between Catalan and Catalan Sign Language (LSC)», *Journal of Psycholinguistic Research* 47, 431–447.
- Molnár, Valeria (2009): «On different kinds of contrast», in: Molnár, Valeria / Winkler, Susanne (eds.): *The Architecture of Focus*, Berlin: De Gruyter Mouton, 197–234.
- Mosella, Marta (2012): *Les construccions relatives en llengua de signes catalana (LSC)*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra (PhD diss.).
- Navarrete-González, Alexandra (2016): *Focus constructions in Catalan Sign Language (LSC)*, Barcelona: Pompeu Fabra University (MA thesis).
- (2019): «The notion of focus and its relation to contrast in Catalan Sign Language (LSC)», *Sensos-e* 6:1, 18–40.
- Neidle, Carol (2002): «Language across modalities: ASL focus and question constructions», *Linguistic Variation Yearbook* 2:1, 71–98.

- Nespor, Marina / Sandler, Wendy (1999): «Prosody in Israeli Sign Language», *Language and Speech* 42:2–3, 143–176.
- Nunes, Jairo / Quadros, Ronice (2008): «Phonetically realized traces in American Sign Language and Brazilian Sign Language», in: Quer, Josep (ed.): *Signs of the Time. Selected papers from TISLR 8*, Hamburg: Signum, 177–190.
- Pfau, Roland / Quer, Josep (2010): «Nonmanuals: their grammatical and prosodic roles», in: Brentari, Diane (ed.): *Cambridge Language Surveys: Sign Languages*, Cambridge: Cambridge University Press, 381–402.
- Reinhart, Tanya (1982): «Pragmatics and linguistics: an analysis of sentence topics», *Philosophica* 27, 53–94.
- Repp, Sophie (2016): «Contrast: Dissecting an elusive information-structural notion and its role in grammar», in Féry / Ishihara (eds.).
- Rooth, Mats (1992): «A theory of focus interpretation», *Natural Language Semantics* 1:1, 75–116.
- Schlenker, Philippe / Aristodemo, Valentina / Ducasse, Ludovic / Lamberton, Jonathan / Santoro, Mirko (2016): «The unity of focus: Evidence from sign language (ASL & LSF)», *Linguistic Inquiry* 47:2, 363–381.
- Sze, Felix (2008): *Topic constructions in Hong Kong Sign Language*, Bristol: University of Bristol (PhD diss.).
- (2011): «Nonmanual markings for topic constructions in Hong Kong Sign Language», *Sign Language & Linguistics* 14:1, 115–147.
- (2015): «Is Hong Kong Sign Language a topic-prominent language?», *Linguistics* 53:4, 809–876.
- Umbach, Carla (2004): «On the notion of contrast in information structure and discourse structure», *Journal of Semantics* 21:2, 155–175.
- Vallduví, Enric (1990): *The role of plasticity in the association of focus and prominence*, Philadelphia: University of Pennsylvania / University of Southern California (manuscript no publicat).
- / Engdahl, Elisabet (1996): «The linguistic realization of information packaging», *Linguistics* 34, 459–519.
- / Vilks, Maria (1998): «On rheme and contrast», in: Culicover, Peter W. / McNally, Louise (eds.): *The Limits of Syntax*, New York: Academic Press, 79–108.

- Van der Kooij, Els / Crasborn, Onno / Emmerik, Wim (2006): «Explaining prosodic body leans in Sign Language of the Netherlands: Pragmatics required», *Journal of Pragmatics* 38, 1598–1614.
- Wilbur, Ronnie (1994): «Foregrounding structures in American Sign Language», *Journal of Pragmatics* 22, 647–672.
- (1996): «Evidence for the function and structure of wh-clefts in American Sign Language», *International Review of Sign Linguistics* 1, 209–256.
- (1997): «A prosodic/pragmatic explanation for word order variation in ASL with typological implications», in: Verspoor, Marjolijn H. / Lee, Kee Dong / Sweetser, Eve (eds.): *Lexical and Syntactical Constructions and the Constructions of Meaning*, Amsterdam / Philadelphia: Benjamins, 89–104.
- (1999): «Stress in ASL: empirical evidence and linguistic issues», *Language and Speech* 42:2–3, 229–250.
- (2012): «Information structure», in: Pfau, Roland / Steinbach, Markus / Woll, Bencie (eds.): *Sign Language. An International Handbook*, Berlin: De Gruyter Mouton, 462–489.
- Wilbur, Ronnie / Patschke, Cynthia (1998): «Body leans and the marking of contrast in American Sign Language», *Journal of Pragmatics* 30, 275–303.
- Zorzi, Giorgia (2018): *Coordination and gapping in Catalan Sign Language (LSC)*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra (PhD diss.).

■ Alexandra Navarrete González, Universitat Pompeu Fabra, Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, Campus Poblenou, Roc Boronat, 138, E-08018 Barcelona, <alexandra.navarrete.upf.edu>, ORCID: 0000-0003-4000-5343.